

Monumentnummer*: 529791

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 december 2012
Kadaster deel/nr	82939/177

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Arnhem	Arnhem	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Arnhem	A			1722

Omschrijving**

Inleiding

Het adres Koningsweg 24b(11) bestaat uit een tweetal gekoppelde, uit de Duitse bezettingstijd stammende gebouwen, waarvan het noordelijkste als verwarmde vliegtuighangar dienst deed en het andere het bijbehorende ketelhuis bevatte. De hangar staat aan een al vooraf bestaand, vermoedelijk in de oorlog beklinkerd boswegje en was hierlangs verbonden met het zuidelijke deel van de (ring)rolbaan. De plattegrond van het gebouw suggereert dat het ter camouflage is vormgegeven als een kop-hals-rompboerderij. Na de oorlog zijn de twee gebouwen en het tussenlid naar ontwerp van architect L.A. Heijdelberger door de Nederlandse Heidemaatschappij in samenhang met een drietal andere ingericht als boerenbedrijf (samen de Vier Heemskinderen genoemd en als zodanig ook van een blauwe tegel voorzien) - een functie waarin ze nu nog worden gebruikt. Het ketelhuis werd hierbij omgevormd tot woonhuis en met de hangar - nu schuur - verbonden door middel van een tussenlid. Als herinnering hieraan is een tegel met inscriptie aangebracht met onder meer de naam 'Adelaerthoeve' en de datum '5 april 1949'.

De hangar ligt vrijstaand aan de westzijde van een boslaantje dat zijn aanvang neemt tussen de boerderijen Heiderijk en Heuvelink en bevindt zich in een weiland, tegen een achtergrond van hoog opgaand zwaar geboomte. De daknokken van de samenstellende hoofddelen strekken zich globaal uit van west naar oost en staan haaks op het boslaantje. De als 'Sonderbau' tot stand gekomen hangar met het (thans als woning ingerichte) ketelhuis is op macroniveau deel van een grote militaire vliegveldstructuur uit de jaren 1940-1945, op mesoniveau van een ijl complex van oorspronkelijk in globaal lineair verband, langs de rolbaan gerealiseerde open en gesloten opstelplaatsen voor vliegtuigen, en op microniveau van een cluster uit camouflageoverwegingen als agrarische bedrijfsgebouwen uitgevoerde gesloten opstelplaatsen. Het woonhuis is integraal wit gesausd met een zwarte plint.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

Middelgrote, eenlaagse, ten dele met circa 50 cm dik buitenmuurwerk uitgevoerde bakstenen VLIEGTUIGHANGAR (11), op samengestelde plattegrond, voor wat het huidige bedrijfsgedeelte betreft gedekt door een haaks op de grootste lengte geplaatst schilddak, thans met moderne deels licht doorlatende golfplaat belegd, en met een aan de oostzijde verhoogde dakvoet en een aan de westzijde uitgezwenkt en over een aanbouw verlengd schild. Voor wat het huidige woongedeelte betreft is het gebouw gedekt door een met rode gegolfde verbeterde holle (Hollandse) pannen belegd zadeldak tussen door schoorstenen beëindigde tuitgevels; het zadeldak van het tussenlid is met vergelijkbare pannen belegd. De hangar is gebouwd als zogenoemde 'Wärmehalle', dat wil zeggen als verwarmde opstel- of werkplaats. De oostelijke kopgevel / hoofdgevel, die - ondanks zijn grote lengte - dwars staat op de daknok is symmetrisch uitgevoerd, met links en rechts wit gepleisterde baksteen delen en verder een brede en tot de dakvoet reikende toegangsopening die wordt ingenomen door zwarte gepotdekselde delen, waarin centraal een zonder deuren uitgevoerde ingang met in het midden een houten standvink op stenen poer. Het rechter bakstenen geveldeel bevat een getoogde toegangsopening met zwarte dubbele houten deuren; het linker is rechts voorzien van een toegangsopening met enkele deur en links hiervan een brede vensteropening met een korte vensterstrook, bestaande uit twee dubbele naar buiten openslaande tweeruits ramen, en op verdiepingsniveau een kleiner vierruits venster. De westelijke kopgevel ligt onder een uitgezwenkt en iets verlengd dakschild en is links voorzien van twee paar gekoppelde, getoogde toegangsopeningen, waarin opgeklampte houten deuren met zwaar uitgevoerd hang- en sluitwerk en een vijftal vensteropeningen, waarin betonnen in tweeën verdeelde en van een luchtspleet voorziene kozijnen. Rechts hiervan enkele toegangsopeningen met dubbele houten deuren en vergelijkbare vensteropeningen. De noordelijke langsgewel is voorzien van drie, twee en drie gekoppelde betonnen verdeelde vensteropeningen met hiertussen een relatief kleine dichtgemetselde getoogde toegang en een toegangsopening met dubbele houten roldeuren. De zuidelijke langsgewel valt rechts samen met het tussenlid en bevat links onder meer een reeks kruisvensters. Het interieur is enigszins aangepast aan het gebruik als agrarisch bijgebouw en het pand functioneert voornamelijk als stallingruimte voor voertuigen. Constructie, indeling en details zijn in hoge mate in oorspronkelijke toestand. De kap wordt gedragen door een aantal gelamineerde houten kniespanten over de grootste breedte, en een houten, deels op basis van vakwerk en deels uit plankhout, gebout en uit spanten samengesteld systeem. De hangar omvat één grote centrale ruimte die aan de westkant eindigt met een betonnen wand en aan de noord- en zuidzijden tegen een bakstenen wand. Achter de zijwanden zijn annexe kleinere ruimten.

Het woonhuis bevat in de zuidelijke langsgewel twee vensteropeningen van verschillend formaat met luiken en in vieren verdeelde ramen, en op de verdieping een tweetal kleinere vensters met (nu alleen nog in het rechter een vierruits) draairaam en centraal hiertussen een toegangsopening met zogenoemd Frans balkon. De oostelijke gevel sluit aan op het tussenlid en bevat onder meer een in de oksel gesitueerd portiekachtige aanbouwtje.

Waardering

VLIEGTUIGHANGAR met voormalig ketelhuis -, van algemeen belang als zeldzaam en goed herkenbaar onderdeel van een uit de Tweede Wereldoorlog stammend en door de Duitse bezetter als onderdeel van een groot militair vliegveld opgezet legerkamp en als in de wederopbouwperiode tot boerderij omgebouwd gebouw, vanwege: architectuurhistorische, stedenbouwkundige, krijgs- en cultuurhistorische en complex- en ensemblewaarden, die onder meer kunnen blijken uit de op lokale vormen geïnspireerde traditionalistische bouwtrant, uit de voor de bouwtijd kenmerkende onderdelen en details, uit de kunstmatig opgezette boerenbedrijfstructuur en de tot in detaillering doorgevoerde camouflage, uit de samenhang van en met het totale militaire vliegveldconcept en de ruimtelijke hoofdlijnen en onderdelen van het kampement, uit de onderlinge verwantschap van de hierbij

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

toegepaste vormen, en uit de na de Tweede Wereldoorlog (in de wederopbouw) in het direct verlengde van de oorspronkelijke camouflagedevorm uitgevoerde aanpassing aan het lokale agrarische bedrijf.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bijgebouwen

Functie